

KERKÜK ZİYARETİ VE IRAK TÜRKMENLERİ

Dışişleri Bakanı Davutoğlu'nun beklenmedik Kerkük ziyareti, bir süredir oldukça hararetli seyreden dış politik gündemimizde hayli arka planda kalan Irak Türkmenlerini tekrar öne çıkardı. Davutoğlu'nun İskeçe'de, Urumçi'de, Kırım'da ya da Bingazi'de yaptığı tarihsel atıflarla bezeli, ortak gelecek temalı, duygu yoğun konuşmalarına aşına olanların bile "daha üst perdeden" olduğu konusunda hemfikir oldukları açıklamalarda bulundu Dışişleri Bakanı. Kerkük'te, Irak Türkmen Cephesi'nde yaptığı konuşmada: *"Bugün benim hayatımın en mutlu günlerinden biri. Çünkü hep rüyalarımızda, gönüllerimizde, zihinlerimizde var olan güzel Kerkükümüze kavuştum. 75 yıl sonra ilk defa bir Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Kerkük'ü ziyaret ediyor, tarihi bir gün yaşıyoruz. 36 yıl sonra da ilk defa bir Türk devlet adamı, Türkiye temsilcisi Kerkük'ü ziyaret ediyor. Ama bir daha bu kadar uzun süre beklemeyeceksiniz, ben size bunun sözünü veriyorum. Çok daha sık görüşeceğiz, çok daha fazla beraber olacağız... Türkmen hep yaşayacak, Türkmenler hep Kerkük'te yaşayacak, hiçbir zaman yok olmayacak. Türkmensiz Kerkük yaşayamaz zaten; ondan emin olun. Biz de bu katkıyı, hep elimizden gelen bu imkânları seferber edeceğiz. Bu bölgenin kalkınması için ekonomik olarak, kültürel olarak ne yapmak gerekiyorsa Türkiye bütün imkânlarını sunacak... size boş bir kağıt veriyoruz, ne istiyorsanız Türkiye bunları yapmaya hazır, yeter ki Kerkük'te huzur olsun."*² dedi. Irak merkezi hükümetinin tepkisini çeken bu ziyarette sarf edilen bu ve benzeri ifadeler ilk defa üst düzey bir Türk devlet adamının, kamuoyuna açık bir şekilde Irak Türkmen varlığına kesin taahhüdü anlamını da taşımaktadır.

¹ <http://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1198/Huseyin+Rasit+Yilmaz>

² "Davutoğlu ITC'de konuşma yaptı.", <http://www.hurriyet.com.tr/planet/21131639.asp>

Davutoğlu'nun ziyaretinden çok kısa bir süre önce Irak Parlamentosu'nda Türkmenleri ülkenin üçüncü ana unsuru olarak kabul eden bir kararın alınması dikkat çekicidir. Uzun süredir çıkması için çaba harcanan karara göre:

**Türkmenlerin federal bölge olarak düzenlenmeyen illerde, yerel yönetimlerde, haklarını kullanmalarını sağlayacak gerekli yasal düzenlemeler yapılabilecek. Bu amaçla Türkmen İşleri Yüksek Kurulu kurulacak, federal bütçeden ödenek tahsis edilecek.*

** Türkmenler'in gasp edilen arazileri iade edilecek, silahlı kuvvetler, güvenlik teşkilatları ve bütün bakanlıklarda temsil edilecek.*

** Polis, kara ve hava harp okullarından Türkmenlere kontenjan ayrılacak. Ayrıca yurt dışında da devlet hesabına okumaları mümkün olacak.*

** Telafer şehrinin mağduriyetleri giderilecek ve bunun için bir bütçe tahsis edilecek.*

** Türkmen halkının yaşadığı bölgelerde demografik yapıyı değiştirecek kararların alınmaması ve uygulanmaması için önlemler alınacak.*

** Türkmenlerin varlıklarının korunması ve devamı yasal düzenlemelerle güvence altına alınacak.*

** Türkmen halkı, kamu ve özeldede kendi dili ve ona uygun harfleri kullanma hak ve özgürlüğüne sahip olacak. Kendi dillerinde eğitim hakkı doğacak. Türkmence yayın yapan devlet televizyonu kurulabilecek.*

** Türkmenlerin yoğunlukta yaşadığı şehir ve bölgelerde Türkmenlerden Federal Polis Teşkilatı'na bağlı birlikler kurulması artık mümkün olacak.³*

Büyük bir aşama olarak kabul edilebilecek bu gelişme, Davutoğlu'nun üst düzeyde taahhütleri ve Irak merkezi hükümetinin Kerkük ziyaretine gösterdiği tepki ile birlikte değerlendirildiğinde Türkiye'nin Irak politikasının ağırlık noktalarında bir dönüşüm olduğu ifade edilebilir. Bu babda Irak Türkmenlerinin gündemimizde daha fazla yer tutması kuvvetle muhtemel görünmektedir.

Irak'taki Türkmen varlığının yoğunlaştığı saha Kuzeybatı'da Telafer'den Güneydoğu'da Mendeli'ye kadar uzanan hat üzerinde Kürt bölgesi ile Arap Bölgesi arasında doğal bir tampon bölge hüviyetindedir. Bağımsız kaynaklarca 2 milyondan fazla nüfusa sahip olduğu ifade edilen Irak Türkmen toplumunun demografik özelliklerine bakıldığında eşraf sınıfının ve yüksek öğretim görmüşlerin ağırlığı göze çarpmaktadır. Bu demografik yapıda taşra mühim bir yer tutmadığı ve paramiliter organizasyonlar yer almadığı için bilhassa 2003 sonrası yerel silahlı kuvvetlerin ön plana çıkarak, siyasal kazanımlarda belirleyici olduğu dönemde Türkmenler ciddi problemlerle karşılaşmışlardır. Irak'ın kritik dönemlerden geçtiği zamanlarda Türkmenlerin maruz kaldığı katliamlar Irak Türk toplumu için beka sorununu beraberinde getirmiştir. Irak'ın bağımsızlığının akabinde 1959'da Kerkük'te birçok Türkmen aydınının da hayatını kaybettiği katliam ve Körfez Savaşı'nın hemen sonrasında, 1991'de Altunköprü'de yaşanan Türkmen katliamı hafızalardaki tazeliğini korumaktadır.

³ "Irak'ta Türkmenler için Tarihi Karar", <http://dunya.milliyet.com.tr/irak-ta-turkmenler-icin-tarihi-karar/dunya/dunyadetay/01.08.2012/1574627/default.htm?ref=OtherNews>

Önemli miktarda Türkmen nüfusun bulunduğu Erbil ve Musul'un Bölgesel Kürt İdaresi'nde kalması, Bağdat'ta zaman zaman yenilenen politik dengelerde Türkmenlerin sisteme dâhil edilmemeleri, Kerkük başta olmak üzere önemli bazı kentlerde planlı göçlerle şehirlerin demografik yapısının dönüştürülmesi Türkmenlerin temel meselelerini oluşturmaktadır.

Anılan genel problemlerin dışında doğrudan Türkmenlerin kendi iç siyasal ayrışmaları da dikkat çekicidir. 1995'te kurulan ve tüm Türkmen siyasal gruplarını tek çatı altında toplamayı amaçlayan Irak Türkmen Cephesi(ITC) 5 defa genel başkan değiştirmesine ve Türkiye'nin lojistik desteğine rağmen istenen başarıyı yakalayıp, bütün Türkmenleri bir araya getirememiştir. Son milletvekili seçimlerinde Irak parlamentosuna giren 10 Türkmen vekilden 6'sı Irak Türkmen Cephesi'nden, 4'ü ise farklı listelerden seçilmişlerdir. Mezhepsel kutuplaşmanın üst düzeyde olduğu Irak'ta Türkmenlerin üçte birinin Şii olması ITC'nin tüm unsurları birleştirememesinin önemli nedenlerindedir. Kuruluşundan itibaren milliyetçi eğilimleri yüksek kadroların yönetiminde olan Irak Türkmen Cephesi'nin Türkiye endekli yapısının da kapsayıcılık noktasında sorunlu olduğunu öne sürenler bulunmaktadır. Vedat Arslan'dan Sanan Ahmet Ağa'ya, Faruk Abdurrahman Abdullah'tan Sadettin Ergeç'e ve Erşat Salihi'ye kadar tüm genel başkanlar Türkiye'nin güdümünde siyaset yapmışlardır. Maliki'nin iktidardan uzaklaştırılması için verilen gensoruya Iraklı listesinden ITC kontenjanından seçilen bazı milletvekillerinin "hayır" oyu verdiği Türkmen basınına konu olmuştu. Bu hal ITC ve diğer Türkmen gruplar olarak ikiye bölünmüş olan Irak Türk toplumunda bölünmüşlüğün ITC içine de yansıdığını gösteren örneklerden birisi olarak kabul edilebilir.

Uzun yıllardır Türkiye ile birlikte hareket eden pek çok Türkmen kanaat önderinin Türkiye'nin Türkmen siyasetinden rahatsız oldukları görülmektedir. Söz konusu rahatsızlığın temelini Türkiye'den yeterince destek alamama algısı oluşturmaktadır. Türkiye'nin Türkmenleri Irak Sünni blokuna yaklaştırma çabaları, Kürt bölgesini ekonomik olarak ihya eden Türkiye'nin Türkmenlere pozitif ayrımcılık yapmadığı düşüncesi sıklıkla dile getirilen şikâyetlerdendir. ITC'nin birçoğu yüksek öğrenimini Türkiye'de yapmış lider kadrosunun etki sahası mezhepsel aidiyeti etnik aidiyetinden önde olan bazı Türkmen grupları kapsamamaktadır. Bu kapsayamama sahasına son yıllarda Kürt bölgesindeki bazı Türkmenler de eklenmiştir. Barzani tarafından bir takım idari görevlere atanan Türkmenlerin çevresinde oluşan gruplar ITC etki sahasının daha da daralmasına yol açmıştır. Türkiye'nin Türkmenlerin yerel istişare kanallarını yeterince kullanmadan dönemsel olarak farklı politikaları ITC vasıtasıyla Irak Türkmenlerine sunması ITC'nin yerel dinamiklere göre yeterince konumlanamaması sonucunu doğurmaktadır. Mevcut halde Irak'taki Türkmenler'in yarısı Türkiye'nin koordinasyonunda, bir kısmı Şii blokunda ve daha küçük bir kısmı da Barzani'nin etki sahasında bulunmaktadır.